

علوم و فنون ادبی یازدهم

منوطه دوم

(نمونه سوالات حل شده)

درس اول:

تاریخ ادبیات فارسی در قرن های هفتم، هشتم و نهم

سوالات تشریحی

۱. عوامل سیاسی و اجتماعی پدید آمدن سبک عراقی چه بود؟

۱. روی کار آمدن حکومت های غزنوی و سلجوقی ۲. تغییر مرکز ادبی و سیاسی از خراسان به عراق عجم

۲. عوامل زبانی و ادبی پدید آمدن تدریجی سبک عراقی را بیان کنید؟

پدید آمدن زمینه های تغییر سبک در متون فارسی و فاصله گرفتن سبک های «بینابین» و «آذربایجانی» از «سبک خراسانی»

۳. سبک عراقی در چه دوره ای و چه مدتی رواج داشت؟

سبک عراقی از اوایل قرن هفتم تا اوایل قرن دهم به مدت ۳۰۰ سال سبک غالب متون ادب فارسی بود.

۴. حمله مغول چه پیامدهای اجتماعی و فرهنگی در ایران داشت؟

مغولان در اوایل قرن هفتم (۶۱۶ ه.ق) به نواحی مرزی ایران حمله کردند و بعد به تدریج، بر نواحی دیگر هم چیرگی یافتند و به نظام اقتصادی، کشاورزی و فرهنگی ایران آسیب های عمده ای رساندند. خراسان که کانون فرهنگی ایران بود، ویران شد و

بسیاری از مدارس که مهد علم و فرهنگ بودند، از بین رفتند و بزرگانی چون نجم الدین کبری و فرید الدین عطار نیشابوری در یورش ویرانگر مغول، کشته شدند.

۵. حمله مغول و تیمور چه اثری بر فرهنگ، اخلاق و اعتقاد گذاشت؟

با حمله ویرانگر مغولان و بعد از آن، هجوم وحشیانه تیمور و حکومت ظالمانه این دو، نه تنها بناها و آبادانی ها، بلکه بنیان فرهنگ و اخلاق نیز تباه و ویران گردید و دوستداران فرهنگ و اخلاق که سرخورده و مأیوس شده بودند، اغلب منزوی شدند و به تصوّف پناه بردند تا به آرامش برسند و برای تسکین خود به ادبیاتی روی آوردند که بر عواطف انسانی، ترویج روحیه تسامح و تساهل، خدمت به خلق، آزادگی و اعتقاد به بی ثباتی دنیا تکیه داشت.

۶. علت از رونق افتادن زبان عربی و رونق یافتن زبان فارسی در اواخر دوره مغول چه بود؟

در اواخر دوره مغول، بساط حکومت آخرین خلیفه عباسی (المستعصم بالله) برچیده شد و با توجه به پایان یافتن خلافت، زبان رسمی و رایج عربی و نگارش به آن از رواج افتاد و توجه به زبان فارسی که زبان توده مردم بود، رونق بیش تری گرفت

۷. چرا سبک دورل قرن هفتم تا نهم به سبک «عراقی» شهرت یافت؟

برای اینکه بعد از مغول کانون های فرهنگی از خراسان به عراق عجم منتقل شد (این امر از زمان سلجوقیان آغاز شده، اما خراسان هنوز به طور کامل ویران نشده بود) و شاعران و نویسندگان بزرگ در این دوره غالبا از اهالی شهرهای عراق عجم (اصفهان، همدان، ری، اراک کنونی و ...) بودند.

۸. علل و عوامل سستی و نابسامانی زبان و ادبیات فارسی را در دوره سبک عراقی بیان کنید؟

۱. کشته یا متواری شدن بسیاری از دانشمندان و ادیبان ۲. از بین رفتن دربارهای ادب دوست و خاندان های ادب پرور

۹. شیوه نثرنویسی در دوره سبک عراقی بیان کنید؟

نثر در این دوره بیشتر به دو جریان گرایش پیدا کرد:

۱. «ساده نویسی» در آثاری مثل «طبقات ناصری» و «مرصاد العباد» ۲. «پیچیده نویسی»، با محتوای عمدتاً «تاریخ حاکمان وقت» که در آثاری هم چون «تاریخ و صاف» و «تاریخ جهانگشای جوینی» دیده می شود.

۱۰. تحولات شعر و نثر را در سبک عراقی بیان کنید؟

۱. پدید آمدن قالب های جدید در شعر و نثر ۲. کمرنگ شدن قصیده سرایی و گسترش قالب غزل ۳. نرم و دلنشین شدن شعر این عصر و برخورداری آن از معانی عمیق انسانی و آسمانی و روی برتافتن اکثر شاعران از حاکمان ۴. گسترش مثنوی سرایی با مفاهیم عاطفی، اخلاقی و عرفانی

۱۱. وضع عقاید را در قرن هشتم توضیح دهید؟

در این دوران به دلیل بی اعتقادی برخی از ایلخانان مغول و بی تعصبی برخی دیگر نسبت به مذاهب رایج، فرصتی پدید آمد تا صاحبان مذهب های مختلف عقاید خود را ابراز کنند.

۱۲. وضع فرهنگ و زبان فارسی در قرن هشتم چگونه بود؟

در این دوره قلمرو بالندگی زبان و فرهنگ فارسی عرصه وسیعی یافت، به طوری که از شبه قاره هند تا آسیای صغیر (ترکیه کنونی)، بسیاری به این زبان سخن می گفتند، ضمن این که مناطقی مثل مرکز ایران (عراق عجم)، به ویژه شهر شیراز هم چنان در حکم مرکز ادبی این عصر به شمار می رفت.

۱۳. وضعیت شعر در قرن هشتم را توضیح دهید؟

در این دوره از بین رفتن دربارهای ادب دوست ایرانی تبار، از رونق افتادن قصیده سرایی را در پی داشت و زبان شعر جز در سروده های شاعران شاخص، مانند خواجه و حافظ، به سستی گرایید.

۱۴. خواجهی کرمانی در مثنوی، پیرو کدام شاعر بود؟ توضیح دهید

پیرو نظامی بود و چند مثنوی به پیروی از پنج گنج نظامی سروده است که نشان دهنده استادی او در شاعری است.

۱۵. ابن یمین را به طور خلاصه، معرفی کنید.

شاعر عصر سربداران و مردی دهقان پیشه که قدرت شاعری خود را در قطعات اخلاقی با محتوای قناعت پیشگی و بی اعتباری دنیا آشکار کرده است.

۱۶. شیوه شاعری سلمان ساوجی را بیان کنید.

در غزل توجه خاصی به سعدی و مولوی داشته و دارای قصایدی نیز در سبک عراقی است.

۱۷. عبید زاکانی را به طور خلاصه، معرفی کنید

شاعر خوش ذوق و آگاهی است که نکته یابی و انتقادهای ظریف اجتماعی او معروف است، او ناملایمات اوضاع آشفته روزگار خود را بر نمی تافت. و تزویر و ریاکاری حاکمان را در آثارش به تصویر می کشید.

۱۸. منظومه موش و گربه اثر کیست. محتوای آن چیست و به چه شیوه ای بیان شده است؟

عبید زاکانی / در بیان ناهنجاری های اجتماعی به خصوص در دو طبقه حاکمان و قاضیان / به شیوه تمثیل بیان شده است.

۱۹. حمله تیمور و آثار آن بر فرهنگ و ادب ایران را توضیح دهید؟

بر اثر حمله تیمور بنیه فرهنگی، ادبی و اجتماعی کشور یکسره نابود گردید. این حادثه به وسیله تیمور گورکانی صورت گرفت و آن چه پس از حمله مغول سالم یا نیمه سالم مانده (مثل فارس) و یا در زمان ایلخانان مغول (جانشینان چنگیز) مختصر تجدید حیاتی یافته بود، همه از میان رفت. تیموریان تقریباً از نیمه دوم قرن هشتم تا اوایل قرن دهم در ایران حکومت کردند و ویرانگری های آن ها ادامه داشت.

۲۰. فرهنگ ایرانی چه تاثیری بر بازماندگان تیمور گذاشت؟

بازماندگان تیمور، هم چون بازماندگان چنگیز، کم و بیش از فرهنگ ایرانی تأثیر پذیرفتند و بعد از مدتی در ایران متمدن شدند.

۲۱. وضع هنر و ادب در عهد تیمور و بازماندگان او چگونه بود؟

علاوه بر گسترش هنرهایی چون مینیاتور، معماری و تذهیب، تاریخ نویسی نیز به همان اسلوب ساده رواج یافت و ادبیات رونقی تازه گرفت و کسانی مانند جامی و دولتشاه کتاب‌های ارزشمندی نوشتند؛ هر چند این رونق، بنیادی نبود و کتاب‌های تحقیقی این دوره عمدتاً سطحی و ادبیات این دوره نیز تقلیدی و فاقد نوآوری بود.

۲۲. هنر و شعر در دوره شاهرخ (فرزند تیمور گورکانی) چه وضعیتی داشت؟

پس از مرگ تیمور، شاهرخ توانست شهر هرات را مرکز فرمانروایی خود قرار دهد. او با علاقه‌ای که به هنر و فرهنگ اسلامی پیدا کرده بود، از هنرمندان خوشنویس، نقاش و شاعر حمایت کرد.

۲۳. هنر اسلامی در دوره بایسنقر میرزا (فرزند شاهرخ) چه جایگاهی پیدا کرد؟

بایسنقر میرزا، پسر شاهرخ مردی هنرمند و هنردوست بود و در زمان او هنرمندان، قرآن کریم و شاهنامه فردوسی را به خط خوش نگاشتند و با تصاویری زیبا آراستند و آثاری ماندگار از هنر اسلامی عرضه کردند.

۲۴. شاعران و نویسندگان معروف قرن نهم را نام ببرید؟

جامی / شاه نعمت‌الله ولی / دولتشاه سمرقندی / جلال‌الدین دوانی

سوالات کوتاه پاسخ

۲۵. توضیح « از شاعران این دوره است که در تصوّف و طریقت مقامی بلند داشته و سرسلسله صوفیان نعمت اللهی به شمار می رود » مربوط به کدام شاعر عارف است و اشعار او چه مضامینی دارد؟

شاه نعمت الله ولی / مضامین عرفانی

۲۶. اخلاق جلالی از کیست و در چه قرنی و با چه محتوایی نوشته شده است؟

جلال الدین دوانی / قرن نهم / اصول اخلاقی

۲۷. توضیح زیر معرف کدام شخصیت است؟

« از منشیان و نویسندگان توانا و از عارفان وارسته دوره سبک عراقی است که در بین متون عارفانه مرتبه ای والا دارد »

نجم الدین رازی (معروف به نجم دایه)

۲۸. توضیح زیر کدام نویسنده را معرفی می کند؟

« از نثرنویسان دوره سبک عراقی است. خاندان او از افراد بانفوذ حکومت مغولان بودند. وی از نوجوانی به کارهای دیوانی پرداخت و در سفرهای متعددی حضور داشت و اطلاعات فراوانی درباره تاریخ مغولان کسب کرد »

عظاملک جوینی

۲۹. سلمان ساوجی مثنوی را به شیوه داستانهای سروده است.

جمشید و خورشید - نظامی

سوالات جای خالی

۳۰. متن « از چهره های علمی و سیاسی در عصر ایلخانان به شمار می رود. وی وزیر مقتدر غازان خان و اولجایتو بود » از نویسنده قرن هفتم است.

خواجه رشیدالدین فضل الله همدانی.

۳۱. « معروف ترین شاعر قرن نهم که بهارستان را به سبک گلستان سعدی نگاشت »

جامی

۳۲. ، مجموعه نامه های مولانا به قلم خود اوست

مکاتیب

۳۳. سبک نثر مولانا را بیشتر و بهتر نمودار می سازد.

اثر اخیر

۳۴. سعدی گلستان را به و بوستان را در قالب پدید آورد

نثر مسجع - مثنوی

۳۵. مثنوی عشاقنامه مشهور است.

فخرالدین عراقی

۳۶. المعجم فی معاییر اشعارالعجم، از نخستین و مهمترین آثار در علم عروض، قافیه، بدیع و نقد شعر به شمار میرود.

شمس قیس رازی

۳۷. از غزل پردازان برجسته قرن هشتم است؛ شاعری که غزلهای او بر

حافظ نیز تأثیر گذار بوده است.

خواجوی کرمانی

